

СТАНОВИЩЕ

за конкурс за доцент за нуждите на Института по български език,

Секция за история на българския език

Конкурсът е в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност 05.04.17 Български език (старобългарски език, история на българския език). Единственият кандидат в конкурса д-р Явор Милтенев е завършил българска филология в Софийския университет през 2001 г. с магистърска степен, през 2003-2006 г. е бил редовен докторант към Катедрата по кирилометодиевистика в Софийския университет. През 2006 г. защитава докторска дисертация на тема *Диалозите на Псевдо-Кесарий в славянската ръкописна традиция*. От 2006 г. досега работи в ИБЕ като проучвател (2006-2007), научен сътрудник (2007-2010) и главен асистент (от 2010).

Д-р Явор Милтенев е представил за конкурса една книга, 20 студии и статии (две в съавторство) на български, английски и руски в авторитетни български и чуждестранни периодични издания и сборници, две резюмета на доклади, две рецензии, една информация за симпозиум. Не е включил една книга (изданието на дисертацията си) и осем публикации, отпечатани преди защитата на дисертацията му. Научните му приноси са в областта на старобългарското и славянското ръкописно наследство, проучването на езика и текста на преводни старобългарски произведения. Полето на научните му интереси е с широк обхват, то включва богословски и натурфилософски съчинения, библейски книги, сборници с творби на византийски автори, апокрифи, глаголически фрагменти.

Най-напред ще се спира на неговия хабилитационен труд, публикуван в книгата „Златоструй: старобългарски хомилетичен свод, създаден по инициатива на българския цар Симеон. Текстологическо и извороведско изследване“, София, 2013. 552 с. Това е мащабно изследване, което обхваща огромен текстов корпус, представен в многобройни южно- и източнославянски преписи. Произведенията на Йоан Златоуст са вероятно най-популярните текстове в християнството след библейските. От IV в. до днес те са били привлекателен център за творческите усилия – през Средновековието на преводачите и съставителите на сборници, а в последните два века – на изследователите. И едините, и другите са били поставени пред море от текстове, които имат блестящи литературни и словесни качества, а освен това притежават превъзходното свойство да бъдат

приспособими за всякакви нужди – като тържествено, екзегетично или поучително четиво, за царска библиотека с блестящата си риторика или за монашеска килия с дълбокото си богословие. Малцина са медиевистите, които по един или друг повод не са се занимавали с творби на Йоан Златоуст. Значителен е броят и на тези, които са изследвали от една или друга гледна точка големите сборници със Златоустови произведения. Това от една страна е улеснило работата на Явор Милтенов, защото е имал преди себе си изследвания и класификация, на които да се опре, а от друга страна го е изправило пред почти непосилната задача да обобщи многобройните и разностранни проучвания и наблюдения върху Златоустовите корпуси. Д-р Милтенов е подходил със системната последователност на зрял учен – най-напред е събрал повечето ръкописи, които съдържат Златоустова колекция. Систематизирал е сборниците според състава им, като ги е разпределил в четири основни редакции. Само по себе си това е огромен труд и значителен принос за славистиката, защото става дума за 34 огромни сборника, съдържащи от 400 до 1000 листа и пазени в библиотеки по цял свят. Но авторът не се е задоволил с регистрацията на редакциите и техните представители, а като е представил съдържанието на всяка от редакциите, е потърсил отговор на въпроса за първоначалния състав на сборника Златоструй, за принципите на подбор на словата в него, за начина на възникване и предназначението на всяка от следващите редакции, за движението на сборниците и на текстовете от тях в славянския свят. С това свое проучване д-р Милтенов се е заел със сложната проблематика на макрожанровете през Средновековието, като същевременно не е изпуснал от внимание и въпросите на микрожанровете – конкретните текстове, включени в сборниците. Изследването не е останало на повърхността на отчитането на съставите, а са анализирани и характеристиките на текстовете, като са проследени редакторските промени, внасяни целенасочено в някои от тях. Потърсена е причината за преоформянето на сборниците и редактирането на произведенията и е показано значението на кратката редакция, в която се съдържат и някои славянски компилации от Златоустови творби, целенасоченото селектиране на определени хомилии и тяхното редактиране, което, както посочва изследователят, е „преформулиране на адресата” от четиво за владетел и за светската аристокрация в монашеско четиво. Показано е и обвързването на колекцията с календарни състави и превръщането ѝ по този начин от интелектуално четиво в практичен сборник, пряко свързан с богослужението.

Във втората част на труда е направен езиков и текстологичен анализ на някои конкретни произведения от Златоструя, представени в различни негови редакции. Анализът не е самоцелен, а води до важни изводи за функционирането на текстовете в средновековния славянски свят и за тяхното оформяне според нуждите, за които са предназначени. Неговите наблюдения имат принос и за познанията за старобългарската лексика.

Изследването на Явор Милтенов респектира както със своя мащабност така и със своята зрялост, с умението да се систематизират и интерпретират многобройни и разнородни факти. Резултатите от този труд излизат извън рамките на сборника Златоструй и са показателни общо за творческия подход на средновековните книжовници, които са използвали всеки текст като градивен материал, от който сами да създават нови текстове според необходимостите си и според способностите си. Книгата надхвърля изискванията за хабилитационен труд и по-скоро има качествата на голям докторат.

Въпреки че е представил такова значително и обемно изследване, д-р Милтенов има още публикации по други теми, които също впечатляват с резултатите си. Ще се спра на тях накратко. Една студия на английски и една статия на руски съдържат текстологична съпоставка на библейския корпус на 12-те пророци с тълкувания в един среднобългарски и два руски преписа. Анализът на Милтенов показва, че руските преписи, макар и по-късни от среднобългарския, запазен в ръкопис от РНБ F.I.461 от XIV в. с търновски произход, съхраняват по-добре преславската основа на текста, докато в търновския ръкопис има множество пропуски и размествания. Но трябва да се отбележи, че по отношение на други библейски книги, например книга Йов, този ръкопис не съдържа такова голямо количество отклонения и е много по-надежден източник.

Значителен е приносът на д-р Милтенов в изследването на Диалозите на Псевдо-Кесарий, преводен текст от времето на Златния век, който преди него почти не беше проучван. За конкурса той е представил три статии и не е включил книгата си, издание на дисертацията му, но този негов труд също трябва да бъде отбелязан в становището. Подходът на изследователя към този паметник е подобен на подхода му при другите изследвания. Той включва изчерпателност на източниците, съпоставка между тях и проследяване на текстовата традиция, всестранен езиков анализ и представяне на фактите на широк фон от други славянски текстове. Благодарение на него славистиката най-после

разполага с изследване на такова важно и интересно преводно съчинение от ранната книжовна епоха в България, както върху ръкописната му традиция, така и върху езика му. Филологическата компетентност на много високо равнище, добрите познания по старогръцки и изследователските умения на автора са му дали възможност да анализира и представи лексикалното богатство на този паметник в контекста на известното досега за старобългарската лексика. Анализът на автора дава представа и за преводаческия подход и преводаческото майсторство.

Съществен принос за палеославистиката е и неговото изследване върху Синайския палимпсест от XII-XIII в. и публикацията на запазеня в него апокрифен Апокалпсис на Йоан Богослов в съпоставка с по-късни негови преписи, придружена с анализ на текста и неговата структура.

Важна е и публикацията на д-р Милтенев „Кирилски ръкописи с глаголически вписвания“. Авторът е положил голям труд, за да събере и систематизира данните за глаголически записи в над 50 кирилски ръкописа, пазени в книгохранилища по цял свят. Той не се е задоволил да регистрира тези случаи, а въз основа на анализ на текстовете, в които те са вмъкнати, е направил важни изводи за употребата на глаголицата в България, която очевидно е продължила поне два века след пристигането на Кирило-Методиевите ученици.

Въпреки младите си години Явор Милтенев има вече значителна научна продукция, а благодарение на нея и изграден научен авторитет, затова и не е учудващ респектиращият брой цитирания на неговите трудове.

В заключение може да се каже, че в трудовете на д-р Милтенев прави впечатление умението за работа с ръкописи и стремежът към изчерпателност на източниците. За тях са характерни аналитичният подход, системността на изложението, прецизността на анализа, ясното структуриране и извеждане на изводите. Публикациите, представени в конкурса, надхвърлят изискванията за хабилитация като количество и обем, а като качество са на най-високо научно равнище. Затова убедено препоръчвам на уважаемото жури да присъди на д-р Явор Милтенев научното звание доцент.

8.11.2013

проф. д.ф.н. Искра Христова-Шомова